

VĚDECKÁ TÉMATA

NORSKÉ CENTRUM PRO MOŘSKÉ PRÁVO A JEHO VÝROČNÍ KONFERENCE 2025 VĚNOVANÁ PROVÁDĚCÍM DOHODÁM K UNCLOS

JUDr. Karolina Žákovská, Ph.D.¹

Ve dnech 3. až 5. listopadu 2025 se v norském Tromsø, na půdě Arktické univerzity Norska (*Arctic University of Norway*), uskutečnila výroční konference Norského centra pro mořské právo (*Norwegian Centre for the Law of the Sea*, NCLoS, dále též jen „Centrum“)², tentokrát na téma prováděcích dohod k Úmluvě OSN o mořském právu. Vůbec poprvé (a určitě ne naposledy) se konference zúčastnila i zástupkyně Právnické fakulty UK. Účelem tohoto příspěvku je nejen stručně shrnout průběh konference, ale též představit samotné NCLoS a možnosti, které spolupráce s ním pro české studenty a akademické pracovníky nabízí.

1. NCLoS a jeho činnost

Norské centrum pro mořské právo bylo založeno v roce 2013, původně pod názvem *K.G. Jepsen Centre for the Law of the Sea*. Ředitelem Centra je v současné době profesor mezinárodního práva Vito De Lucia a jeho tým tvoří více než dvacet akademických a výzkumných pracovníků z několika evropských zemí. Centrum je součástí Arktické univerzity Norska a jeho akademičtí pracovníci zajišťují v rámci její Právnické fakulty výuku v předmětech, jako jsou mezinárodní právo, právo životního prostředí a dalších.

Centrum též zajišťuje dva LL.M. (*Master of Laws*) programy, oba vyučované v angličtině. Prvním z nich je program zaměřený na mořské právo (*Law of the Sea master*), který probíhá v délce tří semestrů přímo v Tromsø a má kapacitu cca 20 míst. Studenti v něm získají znalosti a dovednosti v oblasti mezinárodního mořského práva se zvláštním zaměřením na ochranu a zachování mořského prostředí. Program zahrnuje čtyři předměty (obecné mořské právo, využívání oceánů, mezinárodní mořské environmentální právo a mořské právo a Arktida) a vypracování diplomové práce. Druhý LL.M. program, na jehož zajištění se Centrum podílí, je Společný nordický LL.M. program zaměřený na právo životního prostředí (*Joint Nordic Master Programme in Environmental Law*). Studium v tomto programu probíhá v délce čtyř semestrů, a to postupně na právnických fakultách třech severských

¹ Autorka je členkou katedry práva životního prostředí na Právnické fakultě UK. Email: zakovska@prf.cuni.cz.

² Webové stránky Centra viz https://uit.no/research/nclos?p_document_id=707467&BaseUrl=/research/.

univerzit: Uppsalské (*Uppsala University*, Uppsala, Švédsko), Východního Finska (*University of Eastern Finland*, Joensuu, Finsko) a právě Arktické Norska v Tromsø. V prvním semestru na univerzitě v Uppsale se studenti věnují dvěma tématům: roli práva ve formulaci a provádění environmentálních politik (úvod do tématu programu) a účinnému hospodaření s přírodními zdroji, včetně ochrany biologické rozmanitosti. Na tyto dva předměty navazují ve druhém semestru ve Finsku témata klimatického práva, mezinárodního práva životního prostředí a posuzování vlivů na životní prostředí a společnost (výuku zajišťuje Centrum pro změnu klimatu, energii a právo životního prostředí, *Centre for Climate Change, Energy and Environmental Law*). Výuku zakončuje třetí semestr v Tromsø témata mořského environmentálního práva, včetně udržitelného využívání mořských zdrojů, a provázanosti mezi ochranou klimatu a energetikou. Čtvrtý semestr studenti věnují zpracování diplomové práce. V rámci Centra, resp. Arktické univerzity Norska pod vedením některého z akademických pracovníků centra, je možné též studovat doktorský studijní program a získat titul Ph.D. Vedle studentských programů nabízí Centrum i možnosti pro akademické pracovníky, a to zejména v roli „hostujících výzkumníků“ (*visiting researchers*). Podrobné informace je možné získat na webových stránkách Centra, případně lze kontaktovat jeho ředitele, Vita De Luciu, či jeho zástupkyni Christin Skjervold.

2. Výroční konference NCLOS 2025: role prováděcích dohod k UNCLOS pro budoucnost mořského práva

Jak je uvedeno výše, v letošním roce se výroční konference Centra zaměřila na roli prováděcích dohod Úmluvy OSN o mořském právu z roku 1982 (*United Nations Convention on the Law of the Sea*, dále jen „UNCLOS“ nebo „Úmluva“)³ pro budoucnost mořského práva. Jednání konference probíhalo ve dnech 4. a 5. listopadu 2025, přičemž každý z konferenčních dnů byl zahájen úvodní řečí významné osobnosti spojené s mořským právem, po níž následovalo jednání v panelech věnovaných jednotlivým prováděcím dohodám, tedy Dohodě o provádění části XI UNCLOS (1994), Dohodě o rybích hejnech (1995) a Dohodě o zachování a udržitelném využívání biodiverzity oblastí za hranicemi národní jurisdikce (2023).

³ UNCLOS byla přijata 10. prosince 1982 v Montego Bay (Jamajka) jako výsledek mnoha let vyjednávání v rámci Třetí konference OSN o mořském právu (*Third United Nations Conference on the Law of the Sea, 1973–1982*), v platnost vstoupila 16. listopadu 1994 (po přijetí její první prováděcí dohody, viz dále). Ve 320 člancích a 9 přílohách upravuje základní pravidla využívání a ochrany oceánů a jejich zdrojů (byť u řady dílčích otázek pouze v obecných obrysech), a bývá proto označována jako „ústava pro oceány“ (viz *‘A Constitution for the Oceans’. Remarks by Tommy T.B. Koh, of Singapore, President of the Third United Nations Conference on the Law of the Sea* [online]. Dostupné z: https://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/texts/koh_english.pdf [cit. 15-11-2025]). V listopadu 2025 měla UNCLOS 170 smluvních stran, včetně České republiky, ale s významnou výjimkou Spojených států amerických, Izraele, Turecka a několika jihoamerických zemí (Peru, Venezuela, Kolumbie).

V první jednací den pronesla hlavní řeč Gabriele Goettsche-Wanli, bývalá ředitelka Divize OSN pro oceánské záležitosti a mořské právo (*UN Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea*). Ve své řeči upozornila na to, že dohody k UNCLOS se sice nazývají „prováděcí“, ve skutečnosti ale UNCLOS dále rozvíjejí, a vytvářejí tak výzvy pro zachování integrity právního režimu oceánů založeného na UNCLOS. Zdůraznila, že se všechny tři dohody týkají oblastí za hranicemi národní jurisdikce (tzv. mezinárodních mořských prostorů, tedy volného moře⁴ a Oblasti⁵) a neexistuje mezi nimi hierarchie, je tedy nutné zkoumat jejich vzájemné vztahy a usilovat o jejich koherentní provádění.

Druhý jednací den byl zahájen úvodní řečí Reny Lee, velvyslankyně Singapuru pro oceány a záležitosti mořského práva a předsedající mezivládní konference, v jejímž rámci byla dojednána a přijata třetí z prováděcích dohod zaměřená na biodiverzitu oblastí za hranicemi národní jurisdikce. Stručně shrnutí řeči paní velvyslankyně je v tomto příspěvku tematicky zařazeno do kapitoly věnované této prováděcí dohodě.⁶

Konference pak byla zakončena „panelem na vysoké úrovni“ (*high-level panel*), v jehož rámci o významu a budoucích výzvěch pro prováděcí dohody k UNCLOS diskutovalo pět významných odborníků, resp. jeden odborník a čtyři odbornice, v oblasti mezinárodního mořského práva: ředitel Centra, profesor Vito De Lucia, již zmíněné Gabriele Goettsche-Wanli a velvyslankyně Rena Lee, a dále Joanna Mossop, profesorka mořského práva na *Victoria University of Wellington* (Nový Zéland), a Ellen Hey, profesorka mezinárodního práva na *Erasmus University Rotterdam* (Nizozemí).

Dále budou podrobněji představeny panely věnované jednotlivým prováděcím dohodám, včetně příspěvků, které v jejich rámci zazněly.

⁴ Volné moře (*high seas*) je vodní sloupec za hranicemi národní jurisdikce, tedy zpravidla za vnější hranicí výlučné ekonomické zóny (prostoru spadajícího pod národní jurisdikci pobřežního státu, kde má tento stát výlučná práva na jeho hospodářské využívání a který může dosahovat až do vzdálenosti 200 námořních mil od základních linií). Čl. 86 UNCLOS definuje volné moře negativně jako všechny části moře, které nejsou zahrnuty ve výlučné ekonomické zóně, teritoriálních vodách nebo vnitřních vodách státu, nebo v souostrovňích vodách souostrovňového státu („[...] *all parts of the sea that are not included in the exclusive economic zone, in the territorial sea or in the internal waters of a State, or in the archipelagic waters of an archipelagic State* [...]“, překlad autorky).

⁵ Oblast (*Area*) je mořské dno a podzemí za hranicemi národní jurisdikce, tedy za vnější hranicí kontinentálního šelfu (který má každý pobřežní stát jako přirozené prodloužení svého pevninského území pod mořskou hladinou). Srov. čl. 1 bod 1(1) UNCLOS: „*Area* means the seabed and ocean floor and subsoil thereof, beyond the limits of national jurisdiction“.

⁶ Viz kapitola 2.3.

2.1 Dohoda týkající se provádění části XI UNCLOS

Dohoda týkající se provádění části XI UNCLOS z roku 1994 (*Agreement relating to the implementation of Part XI of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982*)⁷ byla na programu v první jednací den konference. Jedná se o první prováděcí dohodu k UNCLOS, díky jejímuž přijetí tato významná mezinárodní smlouva vstoupila v platnost, neboť upravila pravidla využívání nerostných zdrojů hlubokomořského dna za hranicemi národní jurisdikce (Oblasti), s jejichž původním zněním v Úmluvě nesouhlasila řada rozvinutých zemí.

První příspěvek v panelu věnovaném této dohodě přednesl Henry Jones (*Durham University*, Velká Británie) na téma „Prováděcí dohoda k části XI a mění se mezinárodní ekonomický řád“ (*The Part XI Implementation Agreement and the changing International Economic Order*). Ve svém příspěvku se zabýval vlivem ekonomického (tržního) vnímání nerostných zdrojů Oblasti na přístup rozvinutých států k prováděcí dohodě a možnými faktickými a právními důsledky rostoucího významu hlubokomořských minerálů v souvislosti se stoupající potřebou polovodičů ve světovém obchodu. Nicolas Kempf (*Université de Montréal*, Kanada) ve svém příspěvku nazvaném „Dohoda z roku 1994, Mezinárodní úřad pro mořské dno, univerzalizita a komunikace – nemožná debata?“ (*The 1994 Agreement, the ISA, Universality, and Conversation – An Impossible Debate?*) kritizoval nastavení právního režimu Oblasti v prováděcí dohodě jako vycházející vstříc ekonomickým zájmům rozvinutých zemí spíše než idejím společného dědictví lidstva, na němž má být právní režim Oblasti založen, a zabýval se otázkou univerzality režimu využívání nerostných zdrojů Oblasti dle mezinárodního mořského práva ve světle exekutivního příkazu prezidenta Trumpa z dubna 2025, který počítá s těžbou kritických minerálů z hlubokomořského dna za hranicemi národní jurisdikce americkými soukromými společnostmi pod kontrolou Spojených států amerických⁸. Třetí příspěvek Marii Inês Gameiro (*Universidade Nova de Lisboa*, Portugalsko) na téma „Vyvíjející se řízení těžby z hlubokomořského dna: od prováděcí dohody z roku 1994 k BBNJ a budoucímu těžebnímu kodexu“ (*Evolving Governance of Deep Seabed Mining: From the 1994 Implementation Agreement to BBNJ and the Future Mining Code*) zkoumal vztah prováděcí dohody z roku 1994 a těžební kodexu připravovaného na půdě Mezinárodního úřadu pro mořské dno (*International Seabed Authority*) a nedávno přijaté třetí prováděcí dohody k UNCLOS věnované zachování biodiverzity ob-

⁷ Přijata 28. července 1994, provizorní vstup v platnost 16. listopadu 1994 (za podmínek stanovených jejím čl. 7 odst. 1), definitivní vstup v platnost 28. července 1996 (v souladu s jejím čl. 6 odst. 1). V listopadu 2025 měla 154 smluvních stran, Spojené státy americké dohodu podepsaly a provizorně pro ně vstoupila v platnost, nikdy ji ale neratifikovaly.

⁸ THE WHITE HOUSE. *Unleashing America's Offshore Critical Minerals and Resources* [online]. Executive Order, April 24, 2025. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/04/unleashing-americas-offshore-critical-minerals-and-resources/> [cit. 15-11-2025].

lastí za hranicemi národní jurisdikce (tzv. BBNJ dohoda, viz dále). Jako poslední v panelu se prováděcí dohodou k části XI UNCLOS zabývala Ekaterina Antsygina (*Arctic University of Norway*). Ve svém příspěvku „Krise mezinárodního režimu hlubokomořské těžby a vzestup unilateralismu při těžbě kritických minerálů“ (*The Crisis of the International Deep-Sea Mining Regime and the Rise of Unilateralism in the Exploitation of Critical Minerals*) upozornila na rostoucí snahy některých států využívat nerostné suroviny hlubokomořského dna mimo stanovený mezinárodní režim a představila možné právní „protiváhy“ těmto snahám, jako jsou povinnosti vyplývající z UNCLOS, poradní stanoviska Mezinárodního soudního dvora a Mezinárodního tribunálu pro mořské právo, principy mezinárodního práva či společný zájem lidstva na zachování biologické rozmanitosti.

2.2 Dohoda o rybích hejnech

Stejně jako první z prováděcích dohod k UNCLOS byla i Dohoda OSN o provádění ustanovení Úmluvy OSN o mořském právu z 10. prosince 1982 týkajících se hospodaření s překračujícími rybími hejny a hejny vysoce migrujících druhů a jejich zachování z roku 1995 (*United Nations Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks*, zkráceně *Fish Stocks Agreement*, FSA, Dohoda o rybích hejnech)⁹ zařazena na první jednací den. Jedná o dohodu, jejímž účelem je zajistit udržitelné využívání dvou specifických skupin rybolovných zdrojů na volném moři (tedy za hranicemi národní jurisdikce): tzv. překračujících rybích hejn (*straddling fish stocks*), tedy hejn, která během svého života migrují mezi oblastmi spadajícími pod národní jurisdikci pobřežních států (typicky výlučnými ekonomickými zónami) a přilehlým volným mořem¹⁰, a vysoce migrujících rybích hejn (*highly migratory fish stocks*), která migrují na velké vzdálenosti napříč oceány, přičemž opakovaně překračují hranice mezi oblastmi spadajícími pod národní jurisdikci a volným mořem¹¹. Dohoda je založena na principu spolupráce mezi pobřežními státy a státy, jejichž příslušníci využívají dotčená rybí hejna na volném moři, resp. mezi druhými uvedenými navzájem, a to zejména v rámci regionálních či subregionálních rybářských mechanismů (organizací či dohod). Základním pravidlem, které Dohoda o rybích hejnech zavádí (a odchyľuje se v tomto směru od UNCLOS) je podmínění

⁹ Přijata 4. srpna 1995, vstup v platnost 11. prosince 2001. V listopadu 2025 měla 94 smluvních stran, včetně Spojených států amerických.

¹⁰ Příkladem je halibut či některé druhy tresek a kranasovitých.

¹¹ Vysoce migrující druhy jsou uvedeny v příloze I UNCLOS, jedná se celkem o 17 skupin mořských živočichů (ryb, paryb a kytovců), z ryb mezi ně patří zejména tuňáci, pražmy, marlíni, plachetníci a mečouni.

přístupu k těmto rybím hejnům (tedy možnost jejich lovu na volném moři) dodržováním pravidel pro jejich zachování dohodnutých v rámci těchto mechanismů¹².

V panelu věnovaném této prováděcí dohodě též zazněly čtyři příspěvky. První přednesl japonský odborník na mořské právo Yoshinobu Takei (*Keio University*, Tokio) na téma „Dohoda OSN o rybích hejnech jako zdroj inspirace pro budoucí prováděcí dohody“ (*The United Nations Fish Stocks Agreement as a Source of Inspiration for Future Implementing Agreements*). Prezentoval japonský pohled na roli prováděcích dohod spočívající v preferenci globálních obecných pravidel prováděných následně v rámci regionální spolupráce (tedy přístup uplatněný právě Dohodou o rybích hejnech), čímž vyvolal diskuzi v sále, neboť dohoda není v dosahování svých cílů (zachování překračujících a vysoce migrujících rybích hejn) příliš úspěšná. Druhým vystupujícím byl Alexandros Ntovas (*University of Southampton*, Velká Británie) s příspěvkem na téma „Postupný vývoj práva v oblasti zachování a hospodaření: něco starého, něco nového, něco vypůjčeného, něco modrého a naděje v udržitelné regulaci překračujících a vysoce migrujících rybích hejn“ (*The Progressive Development of the Conservation and Management Law: Something old, something new, something borrowed, something blue, and the silver lining in the sustainable regulation of straddling and highly migratory fish stocks*). Ve svém příspěvku upozornil na přetrvávající problémy, které brání udržitelnému hospodaření s rybími hejny na volném moři, z nichž za jeden z nejvýznamnějších označil veřejnou podporu (dotace) rybolovu. Připomněl, že trend v udržitelnosti rybolovu v těchto mořských oblastech je negativní, když před 15 lety byl podíl rybích hejn využívaných neudržitelným způsobem o 10 procentních bodů nižší než v současnosti. Zároveň vyjádřil naději, že procesní pravidla zaměřená na spolupráci smluvních stran upravená v Dohodě o rybích hejnech mohou vést ke změně tohoto trendu, pokud je státy budou skutečně účinně uplatňovat. Ingrid Solstad Andreassen a Tore Henriksen (*Arctic University of Norway*) se ve svém příspěvku nazvaném „V pohybu: změna klimatu, regulační výzvy a Dohoda o rybích hejnech z roku 1995“ (*On the Move: Climate Change, Regulatory Challenges and the 1995 Fish Stocks Agreement*) zabývali výzvami, které pro udržitelné hospodaření s rybolovnými zdroji na volném moři přináší změna klimatu. Rybí hejna totiž v důsledku stoupající teploty mořské vody mění své migrační trasy, čímž se stávají dostupnými i pro státy, které je dříve nelovily; Dohoda o rybích hejnech a existující regionální rybářské mechanismy však s přistupováním nových států příliš nepočítají a v mnoha případech není jasné, podle jakých pravidel by jim měly být přidělovány rybolovné kvóty (přidělení kvót novému členovi

¹² Srov. čl. 8 odst. 4 FSA: „Only those States which are members of such an organization or participants in such an arrangement, or which agree to apply the conservation and management measures established by such organization or arrangement, shall have access to the fishery resources to which those measures apply.“ („Přístup k rybolovným zdrojům, na které se vztahují opatření pro zachování a řízení stanovená takovou organizací nebo dohodou, mají pouze ty státy, které jsou členy takové organizace nebo účastníky takové dohody, nebo které souhlasí s uplatňováním těchto opatření.“; překlad autorky).

ve většině případů znamená snížení kvót ostatních členů, což je ovšem pro státy těžko akceptovatelné). Obdobnému tématu se věnoval i poslední příspěvek v tomto panelu, který přednesla Jianping Guo (*Xi'an Jiaotong University*, Čína) na téma „Výzvy pro arktický rybolov podle Dohody OSN o rybích hejnech v kontextu změny klimatu“ (*Challenges for Arctic Fisheries under UNFSA in the Context of Climate Change*). Možné problémy demonstrovala na konkrétním příkladu druhu okouníků (*Sebastes*, angl. *redfish*) žijícího v severní části Atlantského a v Severním ledovém oceánu, jehož migrační trasy se v důsledku změny klimatu proměnily takovým způsobem, že jeho hejna v současné době spadají do působnosti dvou regionálních rybářských organizací – Rybářské komise pro severovýchodní Atlantik (*North-East Atlantic Fisheries Commission*, NEAFC) a Rybářské organizace pro severozápadní Atlantik (*Northwest Atlantic Fisheries Organization*, NAFO). Existuje zde tak potenciál pro konflikt, přičemž zakládací smlouvy těchto dvou rybářských organizací ani prováděcí Dohoda o rybích hejnech neobsahují pravidla, jak jej řešit.

2.3 Dohoda o biodiverzitě oblastí za hranicemi národní jurisdikce (tzv. BBNJ dohoda)

Nejmladší z prováděcích dohod k UNCLOS je Dohoda v rámci Úmluvy OSN o mořském právu o zachování a udržitelném využívání mořské biologické rozmanitosti oblastí za hranicemi národní jurisdikce z roku 2023 (*Agreement under the United Nations Convention on the Law of the Sea on the Conservation and Sustainable Use of Marine Biological Diversity of Areas beyond National Jurisdiction*, zkráceně *BBNJ Agreement*¹³, BBNJ dohoda, v tomto příspěvku též Dohoda o biodiverzitě oblastí za hranicemi národní jurisdikce¹⁴)¹⁵. Dohoda, přijatá po pěti letech vyjednávání (přerušených pandemií covid-19), zaplnila mezeru v mezinárodním mořském právu týkající se využívání živých mořských zdrojů volného moře a hlubokomořského dna (Oblasti¹⁶), přičemž se zaměřuje na čtyři základní témata: mořské gene-

¹³ Zkratka „BBNJ“ znamená *biodiversity beyond national jurisdiction*, „biodiverzita za hranicemi národní jurisdikce“.

¹⁴ Dohoda bývá někdy označována jako *High Seas Treaty*, tedy Úmluva o volném moři, tento název však není přesný, neboť dohoda se vztahuje nejen na vodní sloupec, ale i na mořské dno a jeho podzemí (terminologií UNCLOS na Oblast).

¹⁵ Přijata 19. června 2023, v platnost vstoupí 17. ledna 2026 v souladu s ustanovením jejího čl. 68 odst. 1, podle něhož dohoda vstoupí v platnost 120 dní po datu uložení 60. nástroje ratifikace, schválení, přijetí nebo přístupu. Dvěma státy, které zajistily dosažení této hranice, byly 19. září 2025 Maroko a Sierra Leone. V listopadu 2025 měla dohoda 74 smluvních stran, přičemž panelistka z Číny, Jianping Guo, neoficiálně informovala, že dohoda byla ratifikována příslušnými čínskými orgány a uložení příslušného nástroje u generálního tajemníka OSN proběhne v nejbližších týdnech. Skutečnost, že Čína – jako jeden z nejvýznamnějších mezinárodních hráčů využívání biodiverzity mezinárodních mořských prostorů – vyslovila souhlas být dohodou vázána, je obzvláště významná ve světle nejasného postoje administrativy Donalda Trumpa, která sice neprohlásila výslovně, že dohodu neratifikuje (Spojené státy americké ji podepsaly 20. září 2023 pod vedením prezidenta Joa Bidena), ale přestala posílat své zástupce na jednání komise zabývající se přípravou na vstup dohody v platnost.

¹⁶ Přestože UNCLOS a její první prováděcí dohoda z roku 1994 stanoví velmi podrobná pravidla pro

tické zdroje, včetně spravedlivého sdílení užitek z jejich využívání (část II), nástroje prostorové péče, včetně chráněných mořských oblastí (část III), posuzování vlivů na životní prostředí (část IV) a budování kapacit a převod mořských technologií, s důrazem zejména na rozvojové země na straně příjemců (část V).¹⁷

Vzhledem k aktuálnosti BBNJ dohody a řadě dosud nezodpovězených právních otázek, které jsou s jejím obsahem spojeny, jí byla na konferenci věnována největší pozornost a celkem tři panely rozdělené do obou jednacích dnů.

Jak již bylo uvedeno výše, druhý jednací den byl zahájen úvodní řečí předsedající BBNJ konference, velvyslankyně Reny Lee. Ve své řeči se věnovala procesu vyjednávání BBNJ dohody, stejně jako jejímu obsahu a vztahu s oběma dalšími prováděcími dohodami, které jsou, z hlediska BBNJ dohody, tzv. relevantními nástroji, rámci a orgány (*relevant instruments, frameworks and bodies*, IFBs), vůči nimž se při provádění dohody uplatní princip *not undermine*, tedy pravidlo, že nesmí být podřívána jejich účinnost. Paní velvyslankyně připomněla, že jejím heslem pro obsah dohody bylo „mechanisms, ne mechanika, směry, ne detaily“ („*mechanisms, not mechanics, directions, not details*“), a zdůraznila nutnost spolupráce, resp. koordinace, pro účinnost všech tří prováděcích dohod, a to nejen na mezinárodní úrovni (orgánů jednotlivých dohod mezi sebou), ale i na té národní (mezi orgány téže smluvní strany, které mají jednotlivé dohody v gesci).

První ze tří panelů věnovaných BBNJ dohodě proběhl na závěr prvního jednacího dne a zabýval se vybranými obecnými otázkami. Jako první vystoupila Kristine Dalaker (*University of Wollongong*, Austrálie) s příspěvkem na téma „Úloha prováděcí dohody při dalším vývoji části XII UNCLOS v rámci BBNJ dohody“ (*The Role of the Implementing Agreement in Further Developing Part XII of UNCLOS under the BBNJ Agreement*), v němž se zabývala otázkou, jak pravidla BBNJ dohody ovlivní do budoucna výklad obecných ustanovení části XII UNCLOS (věnované ochraně

---

využívání zdrojů Oblasti, tato pravidla se vztahují pouze na neživé zdroje. Srov. úvodní článek části XI UNCLOS věnované Oblasti: „*For the purposes of this Part: (a) „resources“ means all solid, liquid or gaseous mineral resources in situ in the Area at or beneath the seabed, including polymetallic nodules*“ („*Pro účely této části: a) „zdroje“ se rozumí všechny pevné, kapalné nebo plynné nerostné zdroje v Oblasti na mořském dně nebo pod ním, včetně polymetalických konkréctí*“, čl. 133 UNCLOS, překlad autorky).

¹⁷ Autorka tohoto příspěvku měla díky podpoře Právnické fakulty UK a spolupráci s Ministerstvem zahraničních věcí ČR možnost účastnit se vyjednávání BBNJ dohody jako členka delegace ČR. K vývoji vyjednávání a obsahu dohody srov. její články ŽÁKOVSKÁ, Karolina. „*The ship has reached the shore*.“ 5. zasedání BBNJ konference a nová Dohoda o biodiverzitě oblastí za hranicemi národní jurisdikce. *České právo životního prostředí*, č. 2/2023 (68), s. 112-137, dostupné z: https://www.cspzp.com/wp-content/uploads/2025/01/CSPZP_2_2023.pdf [cit. 15-11-2025]; ŽÁKOVSKÁ, Karolina. Mezivládní konference o ochraně a udržitelném využívání mořské biodiverzity za hranicemi národní jurisdikce: může být čtvrté zasedání na přelomu března a dubna 2020 skutečně poslední?. *České právo životního prostředí*, č. 4/2019 (54), s. 105-118, dostupné z: https://www.cspzp.com/dokumenty/casopis/cislo_54.pdf [cit. 15-11-2025] a ŽÁKOVSKÁ, Karolina. 4. zasedání BBNJ konference: ujasnění pozic před velkým finále?. *České právo životního prostředí*, č. 1/2022 (63), s. 139-148, dostupné z: https://www.cspzp.com/dokumenty/casopis/cislo_63.pdf [cit. 15-11-2025].

a zachování mořského prostředí). Holly Leung (*University of Oxford*, Velká Británie) v následujícím příspěvku nazvaném „Mírové účely“ v BBNJ dohodě a UNCLOS: interpretační cvičení“ (*Peaceful purposes in the BBNJ Agreement and the LOSC: An interpretive exercise*) zkoumala význam požadavku uvedeného v čl. 11 odst. 7 BBNJ dohody, aby veškeré činnosti se vztahem k mořským genetickým zdrojům oblastí za hranicemi národní jurisdikce byly prováděny výlučně pro mírové účely, a to v souvislosti s vynětím vojenských aktivit z povinností, které dohoda ve vztahu k mořským genetickým zdrojům smluvním stranám ukládá¹⁸. Došla k závěru, že výklad těchto dvou ustanovení není zcela jasný a v budoucnu bude vyžadovat upřesnění, a to i s ohledem na požadavek UNCLOS, aby volné moře a Oblast byly využívány výlučně pro mírové účely¹⁹. Poslední příspěvek Joanny Mossop (*Victoria University of Wellington*, Nový Zéland) na téma „Transformativní potenciál BBNJ dohody“ (*The transformative potential of the BBNJ Agreement*) se věnoval potenciálu BBNJ dohody změnit přístup mezinárodního společenství k ochraně mořské biologické rozmanitosti ve světle apelu vědců, že cíl zachování přírody lze dosáhnout jen prostřednictvím hluboké, transformativní změny ekonomických, sociálních, politických a technologických faktorů, který zazněl v poslední Globální hodnotící zprávě o biodiverzitě a ekosystémových službách Mezivládní vědecko-politické platformy pro biodiverzitu a ekosystémové služby (*Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*, IPBES) z roku 2019²⁰. Vyjádřila naději, že BBNJ dohoda by mohla být základem pro udržitelnou správu zdrojů (*stewardship*) oblastí za hranicemi národní jurisdikce, a vést tak k odklonu od tlaku na jejich využívání, který charakterizuje stávající trendy. Jako řada dalších řečníků zdůraznila nutnost účinné spolupráce a koordinace napříč jednotlivými fóry a zapojení veřejnosti a dalších aktérů, včetně místních komunit a domorodých národů.

Druhý panel věnovaný BBNJ dohodě se konal druhý jednací den a byl věnován nástrojům prostorové péče, včetně chráněných mořských oblastí. Jako první v něm vystoupil Kentaro Nishimoto (*Tohoku University*, Japonsko) s příspěvkem na téma „Mechanismus pro uznání stávajících nástrojů prostorové péče v rámci

¹⁸ Srov. čl. 10 odst. 3 BBNJ dohody: „*The obligations in this Part shall not apply to a Party's military activities, including military activities by government vessels and aircraft engaged in non-commercial service.*“ („*Povinnosti uvedené v této části [tedy části II zabývající se mořskými genetickými zdroji – pozn. autorky] se nevztahují na vojenské aktivity smluvní strany, včetně vojenských aktivit prováděných vládními plavidly a letadly využívanými k nekomerčním účelům.*“).

¹⁹ Srov. čl. 88 pro volné moře a čl. 141 a 143 pro Oblast.

²⁰ „*Cílů v oblasti ochrany přírody a jejího udržitelného využívání a v oblasti dosažení udržitelnosti nelze při sledování současných trajektorií dosáhnout. Cíle do roku 2030 a na další období mohou být splněny pouze v případě, že dojde k transformativním změnám ekonomických, sociálních, politických a technologických faktorů.*“ IPBES. *Globální hodnotící zpráva Mezivládního vědecko-politického panelu pro biologickou rozmanitost a ekosystémové služby o biologické rozmanitosti a ekosystémových službách – Shrnutí pro tvůrce politik* [online]. IPBES, 2019, s. 14. V české verzi dostupné z: <https://doi.org/10.5281/zenodo.4049924> [cit. 15-11-2025].

BBNJ dohody“ (*A Mechanism for ‘Recognizing’ Existing Area-Based Management Tools under BBNJ Agreement*), v němž zkoumal právní povahu mechanismu uznávání (*recognition mechanism*) nástrojů prostorové péče zřízených v rámci jiných relevantních fór.²¹ Přesná podoba tohoto mechanismu byla v rámci BBNJ konference předmětem dlouhých diskuzí a vzhledem k jeho finální obecné a „měkké“ formulaci není zřejmé, jak přesně bude v praxi fungovat, a to i vzhledem k principu *not undermine*, který byl zmíněn výše. Druhý příspěvek přednesli Valentin Schatz a Alice Bertram (*Leuphana Universität Lüneburg*, Německo) na téma „Právní důsledky vyhlášení nástrojů prostorové péče dle BBNJ dohody v oblastech volného moře nad rozšířenými kontinentálními šelfy a pobřežní státy“ (*Legal Implications of the Designation of Area-Based Management Tools under the BBNJ Agreement in High Seas Areas above Extended Continental Shelves and Coastal States*). Ve svém výzkumu se snažili zodpovědět otázku, jaký je vztah mezi mechanismem vyhlášení nástrojů prostorové péče (typicky chráněných mořských oblastí) dle BBNJ dohody a právy pobřežního státu nad rozšířeným kontinentálním šelfem (tedy kontinentálním šelfem, který přesahuje hranici 200 námořních mil od základních linií).²² Zkoumali přitom dvě základní situace – pobřežní stát jako „oponent“ vyhlášení daného nástroje a jako jeho „příznivec“ – a jejich právní souvislosti. Zdůraznili, že postavení pobřežního státu je v obou situacích silné a zřídít účinný nástroj prostorové péče ve vodním sloupci v případě jeho nesouhlasu bude velmi obtížné. Constance Johnson (*University of Wollongong*, Austrálie) se v posledním příspěvku panelu věnovala tématu „Antarktický smluvní systém jako relevantní nástroj, fórum či orgán (nebo ne) – jaký bude dopad nové BBNJ dohody na správu Antarktidy, až vstoupí v platnost?“ (*The ATS as an IFB (or not) – what will be the impacts on Antarctic governance of the new BBNJ instrument once in force?*). V obecné rovině zkoumala otázku, jestli je Antarktický smluvní systém (*Antarctic Treaty System*, ATS) relevantním nástrojem, fórem či orgánem ve smyslu dohody, a specificky se pak věnovala vyhlášení chráněných mořských oblastí a otázce, zda by orgány BBNJ doho-

²¹ Jedná se o mechanismus, jehož základem je čl. 22 odst. 1 písm. b) BBNJ dohody: „*The Conference of the Parties [...] (b) May take decisions on measures compatible with those adopted by relevant legal instruments and frameworks and relevant global, regional, subregional and sectoral bodies, in cooperation and coordination with those instruments, frameworks and bodies [...]*“ („Konference smluvních stran [...] (b) může přijímat rozhodnutí o opatřeních, která jsou slučitelná s opatřeními přijatými relevantními právními nástroji a rámci a relevantními globálními, regionálními, subregionálními a odvětvovými orgány, ve spolupráci a koordinaci s těmito nástroji, rámci a orgány [...]“, překlad autorky).

²² Jedná se o situaci, kdy kontinentální šelf jako přirozené prodloužení pevninské masy pod mořskou hladinou přesahuje hranici 200 námořních mil od pobřeží (resp. základních linií, od nichž je měřena šíře mořských prostorů pod jurisdikcí pobřežního státu), která je nejzazší (a zároveň typickou) hranicí národní jurisdikce pobřežního státu ve vodním sloupci (jedná se o maximální vzdálenost, v níž může být vyhlášena výlučná ekonomická zóna). V praxi tak dochází k tomu, že mořské dno a jeho podzemí spadá jako (rozšířený) kontinentální šelf pod národní jurisdikci pobřežního státu, zatímco vodní sloupec nad ním je jako volné moře oblastí za hranicemi národní jurisdikce, tedy mezinárodním prostorem.

dy porušily princip *not undermine*, tedy nepodryvat činnost jiných relevantních fór, v případě, že by vyhlásily chráněnou mořskou oblast v antarktické smluvní oblasti v situaci, kdy by byly orgány antarktického smluvního systému nečinné či jimi vyhlášené chráněné oblasti z důvodu nedostatečné správy neúčinné.

Třetí panel k BBNJ dohodě se též konal druhý jednací den a zaměřil se na průřezové otázky (*cross-cutting issues*). I v něm zazněly tři příspěvky. První přednesl Efthymios Papastavridis (*National and Kapodistrian University of Athens*, Řecko) na téma „Otázky týkající se provádění BBNJ dohody: poučení z Dohody o rybích hejnech (*Implementation Questions under the BBNJ Agreement: Lessons to be learnt by the Fish Stocks Agreement*). Ve svém příspěvku se zabýval především procesními otázkami, institucionálním fungováním a rolí relevantních regionálních fór pro dosahování cílů obou dohod. Na druhém příspěvku se podíleli tři autoři – Alf Håkon Hoel, Malgorzata Smieszek-Rice (oba *Arctic University of Norway*) a Krittika Singh (*University of Lapland*, Finsko) a byl zpracován na téma „Rozhraní vědy a politiky v prováděcích dohodách k UNCLOS: poučení z minulosti pro budoucnost BBNJ dohody“ (*Science–Policy Interfaces in UNCLOS Implementing Agreements: Lessons from the Past for the BBNJ Future*). Zaměřili se na roli vědeckých orgánů v rámci jednotlivých dohod a uplatňování principu uplatňování nejlepších dostupných vědeckých údajů/důkazů (*best scientific evidence/data available*), přičemž kritizovali rozpor mezi teorií – a rolí, kterou jednotlivé dohody vědě ve svých ustanoveních přisuzují –, a praktickým fungováním dohod (zejména Dohody o rybích hejnech), kdy doporučení vědců nejsou vždy respektována. Zkoumali též obsah principu nejlepších dostupných vědeckých údajů/důkazů a smysl jednotlivých výrazů, mimo jiné též otázku, zda zahrnuje i dostupné znalosti domorodých národů a místních komunit (dle názoru vystupujících i autorky tohoto příspěvku ano). Poslední příspěvek Konstantinose Virvose (*Arctic University of Norway*) na téma „BBNJ dohoda a Mezinárodní námořní organizace: možnosti a limity přijetí opatření upravujících námořní dopravu podle části III BBNJ“ (*The BBNJ Agreement and the IMO: possibility and limits for the adoption of measures regulating shipping under the BBNJ Agreement Part III*) byl věnován možností konference smluvních stran BBNJ dohody stanovit jako součást právního režimu vyhlášených chráněných mořských oblastí omezení námořní dopravy (např. povinnost plavidel dodržovat maximální rychlost). Argumentem proti je skutečnost, že Mezinárodní námořní organizace (*International Maritime Organisation*, IMO) je typickým „relevantním fórem“ oprávněným přijímat opatření v této oblasti a orgány BBNJ dohody by tedy v souladu s principem *not undermine* neměly mít v těchto otázkách žádnou pravomoc, a to ani v případě, kdy by IMO zůstala přes doporučení konference smluvních stran BBNJ dohody nečinná. Podle autora příspěvku by však takový výklad byl v rozporu s čl. 2 BBNJ dohody stanovícím její obecný cíl, kterým je zajištění zachování a udržitelného využívání mořské biologické rozmanitosti oblastí za hranicemi národní

jurisdikce prostřednictvím účinného provádění příslušných ustanovení UNCLOS a mezinárodní spolupráce a koordinace. Příspěvek tak v obecné rovině poukázal na dosud nejasný obsah principu *not undermine*, jehož upřesnění přinese až provádění BBNJ dohody v praxi.

Závěr

Česká republika nemá přístup k moři, přesto je smluvní stranou UNCLOS a jejích prvních dvou prováděcích dohod (Dohody o provádění části XI UNCLOS, Dohody o rybích hejnech) a třetí prováděcí dohodu (BBNJ dohodu) podepsala²³. Zároveň je i členským státem Mezinárodní námořní organizace a smluvní stranou řady úmluv týkajících se námořní dopravy přijatých v jejím rámci. Zapojení do činnosti těchto „mořských“ fór – které je samozřejmě spojeno s placením příslušných členských příspěvků –, někdy vyvolává otázky o své smysluplnosti, je však plně opodstatněné. Oceány představují nejrozsáhlejší životní prostor na planetě a jsou zásadní součástí fungování planetárního ekosystému. Na znečišťování mořského prostředí v širokém slova smyslu se podílejí všechny státy světa, včetně těch vnitrozemských, ať již prostřednictvím znečišťujících látek přinášených do oceánů řekami, či prostřednictvím emisí skleníkových plynů, které dle poradního stanoviska Mezinárodního tribunálu pro mořské právo (*International Tribunal for the Law of the Sea*, ITLOS) z roku 2024 představují znečišťování mořského prostředí dokonce ve dvou směrech – jako přímé vnášení látek (oxid uhličitý se rozpouští v mořské vodě, čímž zvyšuje její kyselost) a jako nepřímé vnášení energie (větší množství skleníkových plynů v atmosféře vede k zachycení většího množství tepla, jehož podstatná část je následně absorbována oceány), v obou případech s negativními dopady na mořské organismy.²⁴ Podstatnou část oceánů (64 % jejich rozlohy, což představuje 42 % povrchu planety Země, a 95 % jejich objemu) zároveň tvoří tzv. mezinárodní prostory (oblasti za hranicemi národní jurisdikce), tedy volné moře a Oblast, kde mají všechny státy světa stejná práva, včetně práv na využívání živých i neživých mořských zdrojů. Ve vztahu k nerostným zdrojům Oblasti je významné členství České republiky v mezivládní organizaci *Interoceanmetal Joint Organization*, IOM), která se věnuje těžebnímu průzkumu zaměřenému na polymetalické konkrce v Oblasti s plány na jejich budoucí komerční těžbu.²⁵ Obdobně vědecky zajímavé a potenciálně ekonomicky přínosné může být i budoucí zapojení České republiky do výzkumu a využívání mořských genetických zdrojů

²³ Česká republika BBNJ dohodu podepsala jako poslední z členských států EU dne 29. září 2023, dosud ji však neratifikovala.

²⁴ ITLOS. *Request for an advisory opinion submitted by the Commission of Small Island States on Climate Change and International Law. Advisory Opinion*. Case No. 31, 21 May 2024. Body 159-179. Dostupné z: https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/31/Advisory_Opinion/C31_Adv_Op_21.05.2024_corr.pdf [cit. 15-11-2025].

²⁵ Více informací na webových stránkách organizace <https://iom.gov.pl/>.

oblastí za hranicemi národní jurisdikce (a zejména hlubokomořského dna), jehož pravidla upravuje třetí z prováděcích dohod k UNCLOS, tzv. BBNJ dohoda přijatá v roce 2023. Řadu práv má Česká republika – stejně jako každý jiný stát světa – i v oblasti námořní plavby: může být tzv. státem vlajky (*flag State*), tedy propůjčovat svou „národnost“ námořním plavidlům; tato pravidla pak za hranicí pásma pobřežních vod (*territorial sea*, v maximální šířce 12 námořních mil od základních linií) budou s několika málo výjimkami plně podléhat její jurisdikci.²⁶ Ač nebude nikdy v oblasti využívání oceánů tak významným hráčem jako pobřežní státy nebo významné námořní mocnosti, bylo by ze strany České republiky velmi krátkozraké na témata spojená s oceány rezignovat.

Znalost mořského práva hraje v zapojení České republiky do činnosti mezinárodních „mořských“ fór zásadní roli. K rozvíjení těchto znalostí v rámci akademické sféry přitom výrazně přispívá spolupráce s institucemi, které se na otázky mořského práva zaměřují. Norské centrum pro mořské právo Arktické univerzity v Tromsø v tomto směru představuje díky svému renomé, vysoké úrovni výzkumu a otevřenosti mezinárodní spolupráci příležitost jak pro studenty, tak pro akademické pracovníky. Bylo by škoda této příležitosti nevyužít.

THE NORWEGIAN CENTRE FOR THE LAW OF THE SEA AND ITS 2025 ANNUAL CONFERENCE ON IMPLEMENTING AGREEMENTS TO UNCLOS

Abstract:

The article focuses on the Norwegian Centre for the Law of the Sea at the Arctic University of Norway in Tromsø and its annual conference, which took place from 3 to 5 November 2025 and was attended by the author of the article. First, it presents the activities of NCLoS and the opportunities it offers to foreign students and academics. It then addresses the conference dedicated to the role of implementing agreements to the UN Convention on the Law of the Sea for the future of the law of the sea. It briefly introduces the individual agreements (the 1994 Agreement on the Implementation of Part XI of UNCLOS, the 1995 Fish Stocks Agreement, and the 2023 BBNJ Agreement) and the contributions presented at the conference. In conclusion, the author recalls why it is important for the Czech Republic, as a landlocked country, to take an interest in the oceans and the law of the sea. **Keywords:** Law of the Sea, Norwegian Centre for the Law of the Sea at the Arctic University of Norway in Tromsø, UNCLOS, BBNJ Agreement, Fish Stocks Agreement

²⁶ Srov. čl. 91 UNCLOS.